

ARKEOLOGLAR DERNEĞİ İSTANBUL ŞUBESİ

Sayı : 2017/10

10.10.2017

Konu : Osmanağa Mah. 1Ada, 71-72 Parsellere (Kuşdili Çayırı) İlişkin 1/5000 ve 1/1000 ölçekli Koruma Amaçlı İmar Planı Değişikliği hakkında.

İlgi: a) Dernek Şubemizin 2009.01,02,03,04,05,06,07,08 tarih ve sayılı yazısı
b) Dernek Şubemizin 2011.76, 77, 78, 79, 80, 81 tarih ve sayılı yazısı
c) Dernek Şubemizin 2013.10, 11, 12, 13 tarih ve sayılı yazısı
d) İstanbul V Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 17.11.2011-128 tarih ve sayılı kararı
e) İstanbul V Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 28.11.2014-2291 tarih ve sayılı kararı

İstanbul Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğüne Barbaros Bulvarı No:137 Balmumcu Beşiktaş / İstanbul

15.09.2017 - 14.10.2017 tarihlerinde İstanbul Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü'nde askıya çıkarılan Uygulama İmar Planı Değişikliği tarafımızdan incelenmiştir.

Söz konusu düzenlemeyle planlama alanı **%50'lik kısmında zeminaltı katlı otopark** yapılacak **“Parklar ve Dinlenme Alanları”, “Belediye Hizmet Alanı (İtfaiye Alanı)”, “Su kaynaklarını Koruma Kuşağı”** ve **“Yol”**a alınmıştır. Plan notları;

1. *Plan onama sınırı Kadıköy İlçesi 1 Ada, 71-72 [Eski 71-70-67 (Eski 66-67)] Parseller ve kadastral boşluk alanıdır.*
2. *Plan onama sınırı içerisindeki alan Park ve Dinlenme Alanı, Belediye Hizmet Alanı (İtfaiye Alanı), Yol Alanı ve Su Yüzeyi (Dere) alanıdır.*
3. *Plan onama sınırı içindeki park ve dinlenme alanında; çocuk oyun alanı, açık spor alanı, rekreasyon alanı, sergi alanı, botanik bahçesi, süs havuzu vb. kullanımlar yer alabilir.*
4. *Park ve dinlenme alanının %50'lik kısmında ağaç ve bitki yaşamının sürdürülebileceği yeterli toprak derinliği (min. 1,50 mt.) bırakılmak kaydıyla bölgedeki otopark sorununun çözümüne katkı sağlamak amacıyla kamuya hizmet edecek nitelikte zeminaltı katlı otopark yapılabilir.*
5. *İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığınca ve ilgili Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonunca onaylanacak avan projeye göre uygulama yapılacaktır.*
6. *Uygulama aşamasında jeolojik-jeoteknik etüt raporlarına uyulacaktır.*

Plan notu 1, 2, 3 ve 4 hakkında değerlendirmelerimiz; İlgili (a), (b) ve (c) yazılarımızda da belirttiğimiz üzere, planlama alanı olan Kuşdili Çayırı, antik Kalkhedon kentinin sınırları içinde kalmaktadır. Yazılı ve modern kaynaklar Kuşdili Çayırı'nın bulunduğu alanda aşağıda sıralanan arkeolojik kalıntılardan söz etmektedir.

Tarih Öncesi Yerleşim Alanı: Neolitik Dönem Fikirtepe Kültürü olarak adlandırılan Marmara Bölgesi'nin en eski yerleşik yaşam alanlarından Fikirtepe Höyüğü'nün yerleşimcilerinin Kurbağalıdere aracılığıyla denize ulaştıkları düşünüldüğünde Fikirtepe tarihöncesi kalıntılara bu alanda rastlanması olasıdır. (Bkz. Özdoğan, M. 1979 *Fikirtepe*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Prehistorya Kürsüsü; Özdoğan M.1992 "Tarihöncesi Dönemde İstanbul," *Semavi Eyice Armağanı- İstanbul Yazıları*, s. 39-49. İstanbul: Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayınları).

Kalkhedon Kenti Limanları: Yazılı kaynaklar, Kalkhedon kentinin, biri Haydarpaşa Koyu, diğeri olasılıkla Kurbağalıdere girişinde bulunan iki limanından söz eder. Antik dönem kıyı çizgisi bugünkünden farklı olarak Kalamış Koyu'nun Kurbağalıdere yatağı boyunca içeri girdiği bilinmektedir. Antik kaynaklarda bahsi geçen (Byzantionlu Dionysios'ta) ve ilgili (a,b,c) yazılarımızda bildirilen kentin bir limanının, Yoğurtçu Parkı ve Kuşdili Çayırı alanında olduğunu düşünülmektedir (Janin 1923, *Le Banlieue asiatique de Constantinople*, s. 374). Nitekim **Osmanağa Mah. 8 pafta 1086 ada 98 parseldeki bir temel kazısında mendirek kalıntılarına** ulaşıldığı ve söz konusu kazı sonuçlarının ilgili koruma kurulunun gündeminde olduğu bilinmektedir.

Antik Dönem Yolları: Kurbağalıdere girişinde bulunan liman boyunca uzanan bir caddenin Kalkhedon'u Nikomedia'ya bağladığı konusuna yayınlarda yer verilmektedir. (Asgari, N. ve Fıratlı N. 1978, *Die Nekropole von Kalchedon*, Studien zur Religion und Kultur Kleinasien, Festschrift für Friedrich Karl Dörner zum 65. Geburtstag am 28. Februar 1976, ed. S. Şahin, E. Schwertheim, J. Wagner, Cilt 1, s.1-92, Lev. I-XXXIII Leiden: Brill).

Sur Kalıntıları: Kalkhedon kentinin antik dönem surlarının bir kısmının Kuşdili Caddesi boyunca uzanıyor olabileceğine de konu ile ilgili çalışmalarda değinilmektedir (Türkoğlu İnci, 2014, *Kuruluşundan Antik Çağ'ın Sonuna Kadar Kalkhedon Tarihi*. Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 37).

Yukarıda sayılan kalıntılar dışında, Kalkhedon kentinin sahip olduğunu bildiğimiz kent öğelerinden kimilerine de (sokak dokuları, agora-agoralar, tapınaklar, meclis binaları, tiyatro gibi) bu alanda rastlanması olası olduğu bulunmaktadır.

Yazımız ekinde yer alan ve Kadıköy buluntularının çıktığı konumların işaretlendiği haritaya bakıldığında da planlama alanın çevresinde yoğunlaşan arkeolojik potansiyelin bir bölümü görülmektedir (Bkz. Harita 1 ve 2: Asgari, N. ve Fıratlı N. 1978. *Die Nekropole von Kalchedon*, Studien zur Religion und Kultur Kleinasien, Festschrift für Friedrich Karl Dörner zum 65. Geburtstag am 28. Februar 1976, ed. S. Şahin, E. Schwertheim, J. Wagner, Cilt 1, s.1-92, Lev. I-XXXIII Leiden: Brill. ve Harita 3)

Dolayısıyla arkeolojik mirası, günümüze çok az sayıda ulaşan Kalkhedon antik kenti için çok önemli olası bu arkeolojik kalıntılar, söz konusu planlama alanıyla çakışmaktadır.

Tüm bu nedenlerle Dernek Şubemiz ilgili (a,b,c) yazıları ile İstanbul V Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'na "inşaat faaliyetleri başlamadan önce, bu alanda arkeolojik bir kazı yapılması gerektiğini" bildiren bir başvuruda bulunmuştur. İlgili Kurul 28.11.2014 tarih Yazışma Adresi: Şehit Muhtar Mah., İmam Adnan Sok, No: 24, K. 2, 34435, Beyoğlu – İstanbul e.posta: istanbul@arkeologlardernek.org

ve 2291 sayılı kararı ile 6 pafta 1 ada eski 66–67 (yeni 71 –72) parsellerde “herhangi bir inşai ve fiziki uygulama öncesi yapılacak sondaj mahiyeti kazıların Arkeoloji Müzeleri Müdürlüğü denetiminde yapılmasına” karar vermiştir. Bununla birlikte İlgi (b) yazımızla antik Kalkhedon kentinin sınırlarının belirlenip 3. derece arkeolojik sit alanı ilan edilmesi için yaptığımız başvuru henüz sonuçlanmamıştır ve planlama alanı, başvuru konusu bölge içinde yer almaktadır. Bölge Koruma Kurulu bu konuda 17.11.2011-128 tarih ve sayılı kararında eski 66-67 yeni 71-72 parsellerin doğal sit statüsünün de dikkate alınarak konunun bütüncül olarak değerlendirilmesine karar vermiştir, “bütüncül olarak değerlendirme” süreci devam etmektedir.

Arkeoloji literatüründe önemli bir yere sahip antik Kalkhedon kenti hakkında bilgilerimiz üzerindeki güncel yerleşim nedeniyle arkeolojik katmanlara ulaşılmadığından oldukça sınırlıdır. Kuşdili Çayırı gibi kent içi yapılaşmamış alanlar bu bilgi boşluğunu doldurabilmek için önemli alanlardır.

Ayrıca, Kuşdili Çayırı'nın Osmanlı Dönemi'nde bir mera ve mesire alanı olduğu bilinmektedir (Bkz. Harita 4). Osmanlı arşivlerinde bulunana pek çok belge mesire alanı olarak dönemin kent yaşamındaki yerini belgelemektedir. Ayrıca, bu alanda yapılaşmaya izin verilmesi hakkında Şehremaneti'ne yapılan başvurular ile ilgili belgeler aslında Kuşdili Çayırı'nda yapılaşmayı önleyecek koşullar kapsamında korunduğunu ancak zaman zaman bazı girişimlerle bu koşulların aşılmasına çalışıldığını işaret etmektedir. Örneğin Başbakanlık Osmanlı Arşivleri ŞD.39/25 belgesine konu olan bir imar başvurusunda 16 Ağustos 1913 tarihli mera kanunnamesi uyarınca burada yapılaşmanın mümkün olmadığından söz edilmektedir.

Bir mesire olarak Kuşdili Çayırı'nda 20.yy başlarında “Hamdi’ni Gazinosu” ve bir sinema-tiyatro salonu olduğu da bilinmektedir. Kuşdili Sineması'nın yeri daha sonra tramvay müzesi olmuştur. Dr. Müfid Ekdal Kadıköy hakkındaki çalışmasında Kuşdili Çayırı'ndaki etkinlikleri, cambazlık gösterilerini aktararak, alanın mesire kullanımını da belgelemiştir (Ekdal,M. 2004. Bizans Metropolünde İlk Türk Köyü Kadıköy, İstanbul, Kadıköy Belediyesi, 2004. s. 118). Yine Osmanlı arşivlerindeki pek çok kayıt bu çayır alanının İstanbul'da bilinen en eski futbol maçlarına mekan olduğunu göstermektedir (Örneğin Bkz. BOA Y.PRKB.ZB 6/89: “Kadıköy’de İngiliz gençlerin oynadığı top oyunu hakkında gereken tahkikatın yapılacağı” hakkında belge).

Planlama alanının fonksiyon ve yapılaşma koşullarınının alanın arkeolojik portansiyelini ortaya çıkaracak arkeolojik kazıların sonuçlarına göre belirlenmesi gerekmektedir. Bu tip büyük alanlarda inşaat süreci içerisinde yapılan kazılarda karşılaşılan kültür varlıklarına ilişkin kararlar, bilimsel koruma ilkeleri, çağdaş, evrensel kurallara uygun olarak değerlendirilmelidir. Bu nedenle kentsel büyüme; arazi kullanım biçiminde değişiklik gibi olasılıkların konu olduğu alanlarda, öncelikle arkeolojik kazılarının yapılması ve sonuçlarının planlama sürecine dahil edilmesi gerekmektedir. Nitekim, ICOMOS Arkeolojik Mirasın Korunması ve Yönetimi Tüzüğü (1990) madde 5’de, arkeolojik kazıların “*kentsel büyüme, arazi kullanımı değişimi, soygun ve doğal bozulma gibi etkenlerden zarar gören anıt ve sitlerde*” yapılması gerektiği bildirilmektedir.

Plan notu 5 hakkında değerlendirmemiz; Plan notu 5 avan projenin İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı ve ilgili Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonunca onaylanacağını bildirmektedir. Planlama alanı hakkında İstanbul V Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 17.11.2011 – 128 ve 28.11.2014-2291 tarih ve sayılı kararları bulunmaktadır. İlgili kararların uygulanmasının sağlanması ve sonuçlarının değerlendirilebilmesi için avan projenin ilgili Koruma Bölge Kurulu'nun da onayına

sunulması gerekir. 28.11.2014-2291 sayılı karar Arkeoloji Müzesi denetiminde sondaj kazılarının yapılmasını istemektedir. 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ve Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun 37 no'lu ilke kararına göre arkeolojik araştırmaların sonuçlarının imar durumu için değerlendirilmesinde Kültür Varlıklarını Koruma Kurulları yetkilidir. Bu değerlendirme yetkisi Tabiat Varlıklarını Koruma Komisyonları'nın görev tanımında yoktur (Tabiat Varlıklarını Koruma Komisyonları Kuruluş ve Çalışma Usul Ve Esaslarına Dair Yönetmelik, Madde 11). Bu nedenle avan projenin değerlendirilmesinde ilgili Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu da yetkili olarak belirtilmelidir.

Söz konusu plan tadilatıyla ilgili raporlarda alanın arkeolojik potansiyeli hakkında Dernek Şubemiz ve ilgili resmi kurumlardan İstanbul V Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun ve İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nin görüşünün alınmadığı görülmektedir. Plan notlarında ise alanın arkeolojik potansiyelinin araştırılmasından, korunmasından yana bir karar olmadığı gibi yukarıda açıklanan nedenlerle bu potansiyelin korunması için risk oluşturan kararlar yer almaktadır. Plan değişikliği bu haliyle henüz açığa çıkarılmamış, tespiti yapılmamış arkeolojik potansiyeli yok saymaktadır. Arkeolojik potansiyelin tespiti planlama çalışmasından önce yapılmalıdır. Türkiye Cumhuriyeti tarafından **4434 sayılı Kanun ile 05.08.1999 tarihinde kabul edilen** Arkeolojik Mirasın Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi, Madde 5.2-i'de "**Arkeolojik mirası tahrip etmesi muhtemel olan yapılanma planlarının değiştirilmesini**" bildirmektedir. Ayrıca, Kuşdili Çayırı'nın doğal sit statüsü ile bütüncül olarak değerlendirilerek 3.derece arkeolojik sit ilan edilmesine ilişkin devam eden süreç de plan değişikliğinde dikkate alınmamıştır. Kuşdili Çayırı'nın bir mesire alanı olarak kent belleğindeki yerinin de planda dikkate alınmadığı görülmektedir. Bu nedenlerle itirazlarımıza ilişkin yasal haklarımız saklı kalmak kaydıyla, askıya çıkarılan Uygulama İmar Planı Değişikliği'nin iptal edilmesi için gereğinin yapılması isteğimizi bilgilerinize sunarız.

YİĞİT OZAR
Yönetim Kurulu Başkanı

Ekler: İlgili (a),(b),(c) yazılardan birer kopya

Harita 1: Kadıköy'de ele geçen arkeolojik buluntuların konumları.

Harita 2: Kalkhedon yerleşim dokusuna ilişkin harita.

Harita 3: İstanbul Arkeoloji Müzeleri denetiminde yapılan kazılarda ele geçen buluntuların konumunu, Kuşdili Çayırı'nı(Salıpazarı) ve limanın muhtemel sınırlarını gösterir harita.

Harita 4: Kuşdili Çayırı ve Kadıköy

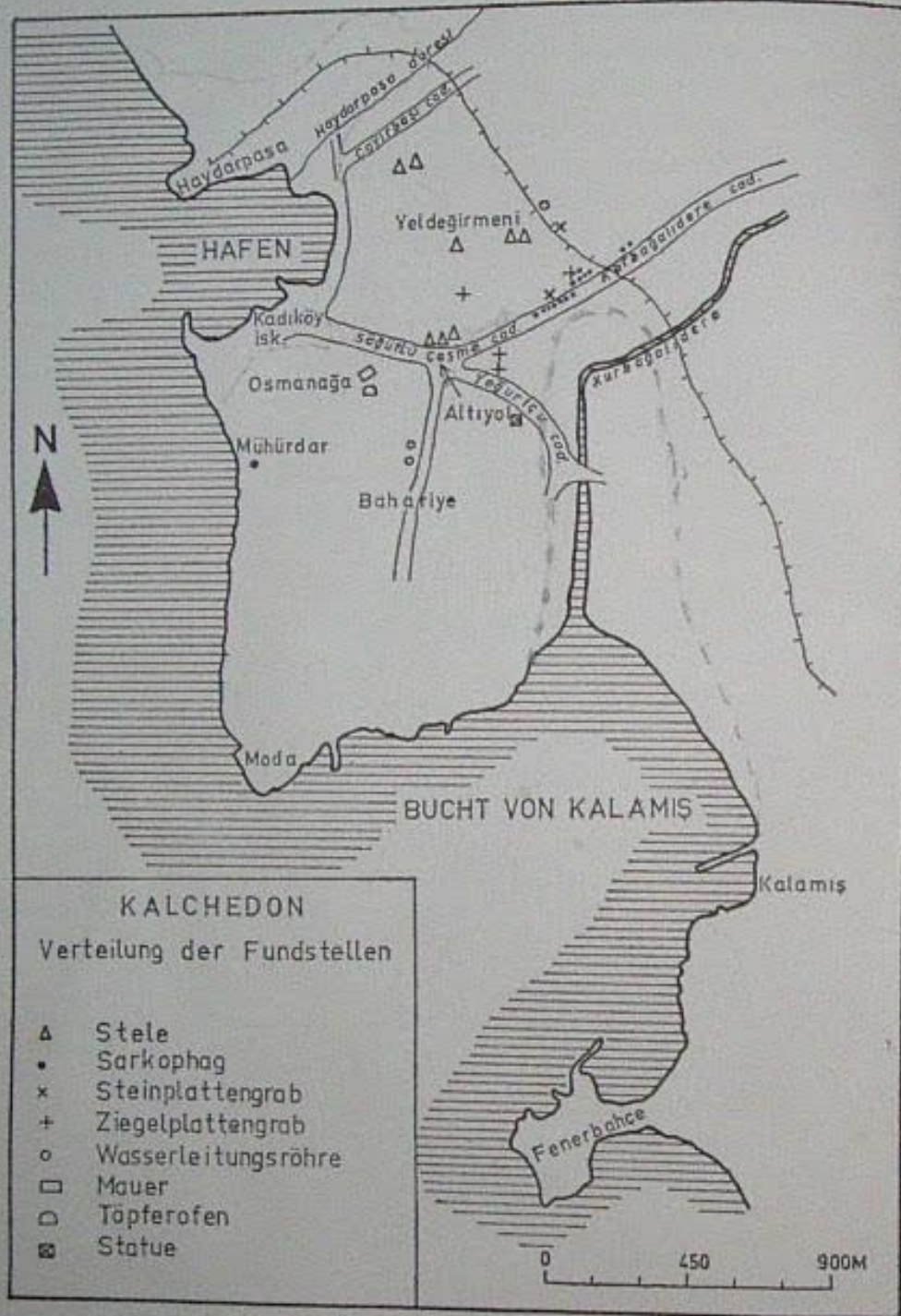
DAĞITIM:

Bilgi ve Gereği için:

Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü/ ANKARA

İstanbul Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü/ İSTANBUL

İstanbul V Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü/ İSTANBUL

Textabb. 2

Harita 1: Kadıköy'de ele geçen arkeolojik buluntuların konumları. Asgari, N. ve Fıratlı N. 1978, Die Nekropole von Kalchedon, Studien zur Religion und Kultur Kleinasien, Festschrift für Friedrich Karl Dörner zum 65. Geburtstag am 28. Februar 1976, ed. S. Şahin, E. Schwertheim, J. Wagner, Cilt 1, s.1-92, Lev. I-XXXIII Leiden: Brill.

Textabb. 3

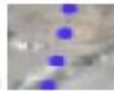
Harita 2: Kalkhedon yerleşim dokusuna ilişkin harita. Asgari, N. ve Fıratlı N. 1978, Die Nekropole von Kalkhedon, Studien zur Religion und Kultur Kleinasien, Festschrift für Friedrich Karl Dörner zum 65. Geburtstag am 28. Februar 1976, ed. S. Şahin, E. Schwertheim, J. Wagner, Cilt 1, s.1-92, Lev. I-XXXIII Leiden: Brill.

Kazılarda ele geçen mezar buluntularının yeri

Salıpazarının sınırları

Khalkedon limanının sınırları

Harita 3: İstanbul Arkeoloji Müzeleri denetiminde yapılan kazılarda ele geçen buluntuların konumunu, Kuşdili Çayırı'nı(Salıpazarı) ve limanın muhtemel sınırları

SD.00827.00030.008

Harita 4: Kuşdili Çayırı, ŞD 00827/30, Başbakanlık Osmanlı Arşivleri